

V USA trestají přísněji než v Evropě

„Situační, kdy politici a bílé límečky překračují zákony, je častěji vyvolána systémem než absencí jejich individuální morálky,“ říká francouzský sociolog Pierre Lascoumes, který se zabývá delikvencí elit.

MILAN ROKOS

LN Ve své práci se zaměřujete na delikvenci elit. Dá se vůbec sestavit sociologický profil politiků, který bude v budoucnu mít tendenci krást?

Ne. Pro nás sociologie jsou elity skupina jako každá jiná. Po většinu času jejich chování může odpovídat jejich mandátu, v určitých okamžicích ale mohou překročit zákon. Myslím, že tato překročení zákona mohou být spojená se strukturou, systémem organizace. Vezměte si třeba aféru Volkswagen – jeho šéfové by si před deseti lety nikdy nepomysleli, že jednou zavedou systém založený na úmyslném podvodu. Inženýry k tomu přivedla situace, v níž čelí nátlaku na ochranu životního prostředí, tlaku ekonomickému a konkurenčnímu.

Myslím, že to samé se dá říci i o politikách. Samozřejmě tu máme pár případů velkých banditů. To jsou ti, pro které je překračování zákona součástí jejich koncepce. To jsou ale výjimky. Většinou jde spíše o lidi, kteří chtějí někam kandidovat a potřebují k tomu další finanční prostředky.

Dokonce i když existuje systém veřejného financování, je to nedostatečné. Nastává situace, která politiky vybízí k porušení zákona. Máme tu sice kontrolní mechanismy, ale politici přišli podle anglosaského modelu na možnost zakládat podpůrné spolky, které pro ně vybírají peníze. Takové prostředky pak nevstupují do systému veřejných financí. Není to přitom zakázané.

Chci tím říci, že takové situace, kdy politici překračují zákon, jsou mnohem více o struktuře a systému než o individuální morálce.

LN Jsou nějaké společné prvky mezi delikvencí politiků a manažerů velkých firem?

Ano. Prvním z nich je, že pro mnoho specialistů z oboru krimi-

nologie a trestního práva nejsou podvody ve firmách a v politice opravdovou kriminalitou. Myslí si, že není nebezpečná, že nemá žádné oběti, škody ani následky.

Druhou podobností je fakt, že odpovědnost podvodů ve firmách a v politice leží v systému jejich organizace, ať už jde o politickou stranu, nebo management koncernu. Vždy je u nich těžké, ne-li nemožné říci, že vinen je konkrétní člověk, který rozhodoval. Podívejte se třeba na bývalého prezidenta Nicolase Sarkozyho, kterého vyšetřují kvůli financování volební kampaně. Její rozpočet překročil asi o 15 až 20 procent. A dnes říká: Ale já byl v té době prezidentem republiky, nedělal jsem účetnictví. Pokud to tedy nepůsobil on, tak někdo z jeho týmu. Ale kdo?

Třetí podobnost spočívá v otázce potrestání. Panuje tu kolektivní přesvědčení, že klasické tresty nejsou adekvátní a užitečné. Pokud jde o trest vězení, obvykle je to jen na krátkou dobu anebo podmínečné. Zbývají tedy tresty finanční, pokuty. Ale i tady je jisté váhání. Ve Spojených státech už v posledních deseti letech neváhají udělovat velmi vysoké pokuty, které jsou vypočítané podle obrátu podniku. Dalším trestem může být zákaz podniku působit na americkém trhu, což se stalo například švýcarské bance Credit Suisse. V Evropě se ale tento nástroj nepoužívá.

Pro politiky se také čas od času používá trest zákazu vykonávat a být volen do veřejné funkce. V minulosti byl takto odsouzen třeba Alain Juppé. Používá se to ale jen výjimečně, považují to skoro za trest smrti.

LN Vidíte přímou úměru mezi žebříčkem Transparency International, který měří korupci v jednotlivých zemích, a korupcí mezi politickými elitami?

Samozřejmě tam je přímá souvislost. Já jsem ale vždy k takovému žebříčku dost opatrný. Myslím, že toto srovnávání je problematické. Můžeme srovnávat demokracie v západní Evropě, a i tam vidíme limity, konkrétně v Itálii. Můžeme také porovnávat režimy, které prošly několika desetiletími komunismu.

S Transparency jsem nikdy nespoulně pracoval – to jejich srovnávání mi vždycky vadilo. Druhá věc je jejich metodika. Říkají

Chyby systému. Pierre Lascoumes nevíni jen elity. FOTO MAIRA - YAN RENELT

sice, že měří míru korupce... kde jsou ale data? Pracuji s názorem Světové banky, s názory podnikatelských skupin apod., přesná data ale nemají.

LN Novináři dnes intenzivně píšou o Panama Papers, dříve o Lux Leaks a dalších aférah. Někdy mám ale pocit, že už jsou k tomu lidé lhostejní. Jak si tu toleranci vysvětlujete?

To je také jeden ze společných prvků delikvence bílých límečků a delikvence politiků. Když se taková věc objeví, média explodují jako vulkán. Mluví se o skandálu, v průběhu času se to ale uklidňu-

je. Přirovnal bych to k situaci, kdy v kuchyni servírujete sufflé. Když ho dáváte na stůl, musí být napěněné, rychle ale padá dolů.

Na začátku se tedy mluví o skandálu. O měsíc později už je to jen aféra. A o patnáct let později to už jsou jen problémy. Ta situace naprosto ztrácí emoční intenzitu, ale také společenský význam. Charakteristická je i složitost případů – média o nich napíší dvakrát, třikrát, pak už se tím přestávají zabývat.

Příkladem může být odsouzení bývalého prezidenta Jacquesa Chiraca. Jsem přesvědčený, že dvě třetiny Francouzů už zapo-

Pierre Lascoumes

- Právnik a sociolog, emeritní vedoucí výzkumu v Národním centru pro vědecký výzkum (CNRS), vedl rozsáhlý výzkum o vnímání korupce a hospodářské a finanční kriminality.
- Napsal knihu **Sociologie delikventních elit: od kriminality bílých límečků k politické korupci**, jejíž spoluautorkou je Carla Nagelsová, profesorka kriminologie.
- Věnuje se také divadlu, v roce 2015 vytvořil **divadelní hru** na základě textu kardinála Mazarina se zmínkami o aférah Jacquesa Chiraca či Jérôma Cahuzaca.

mněly na jeho soudní proces, který trval více než dvacet let. Nakonec byl dokonce i odsouzen, a to podmíněně na dva roky. To není málo, podmínku dostal i vzhledem ke svému věku a nemoci. Ale i tak zůstal Chirac důvěryhodným a na veřejnosti oceňovaným politikem. Je tak jakýmsi nevinným odsouzeným. Justičně vinný, ale společensky nevinný.

LN Aby lidé dosáhli takovýchto výsledků, používají podle vás techniky neutralizace. Které to jsou?

První je popírání. Druhou je pragmatismus – obvinění přitom říká: Ano, je pravda, že jsem rozhodoval, podívejte se ale na výsledky. Jinak řečeno, účel světlí prostředky. Šéfové koncernu Volkswagen tak mohou argumentovat tím, že přece nechceme, aby jejich vozy zmizely z evropského trhu a převládalo je třeba Mitsubishi.

Třetí technikou, která se uplatňuje také v mezinárodních vztazích, je realismus. Elity představují svět plný konfliktů, v němž se vede válka. Oni tu pak zachraňují politickou stranu nebo zemi nebo firmu. Jinak řečeno, ve válce se mohou uplatnit i výjimečné prostředky. Čtvrtou technikou je občasné obvinění: Jsem obětí pomluvy, tvrdí. Ve vedení firmy či politické strany jsem vystavený útokům konkurence. Mohou to být útoky zevnitř, tedy od konkurentů, ale také zevnitř – od rivalů ve vlastní straně nebo firmě.

LN Jedním z kandidátů na francouzského prezidenta je i Nico-

las Sarkozy, kolem něhož je hned několik justičních afér. Kterou z nich považujete za nejvážnější?

Ta, která ho ohrožuje nejvíc, je bezpochyby aféra Bettencourt (týká se nezákonného financování Sarkozyho kampaně miliardářkou Liliane Bettencourtovou, pozn. red.). Sarkozy prostřednictvím svého právníka použil advokáta u kasacího soudu, který mu vyhledával informace, aby věděl, jak postupuje vyšetřování. Aby tyto informace získal, nabízel post v Monaku, což je samozřejmě trestné. Já jsem vám schopný tu aféru popsat ve třech větách, týká se to jen tří osob, viníci jsou tedy snadno identifikovatelní a policie přišla k počítači u soudu a okopírovala si jeho harddisk s důkazy. U těch ostatních afér, pokud vím, policie nikdy nenašla konkrétní věcné důkazy.

LN Za francouzskou pravici chce kandidovat do Elysejského paláce v minulosti odsouzený Alain Juppé i Sarkozy, kolem něhož krouží policie. Je tedy francouzská společnost v tomto směru tolerantnější než zbytek západní Evropy?

Ano, hlavně když jí srovnáme s Velkou Británií. Tam když například nějaký politik prohraje volby, tak politicky končí. U nich je to součástí politické kultury. Francouzi ale mají k politice ambivalentní vztah. Na jednu stranu mají velké principy a republikánské hodnoty, slova o volnosti, rovnosti a bratrství, na druhou stranu je ale běžné chování velice odlišné. Když má někdo problémy s bydlením nebo se jeho dítě nemůže dostat na střední školu, často se to snaží řešit ovlivňováním jiných osob, píše starostovi atd. Najednou už ta deklarovaná rovnost tolik neplatí.

LN Závěrem ještě jednu otázku o Česku. Český prezident Miloš Zeman má kolem sebe lidi, kteří neprošli bezpečnostní prověrkou tajných služeb, i když by ji podle zákona měli mít. Prezident je ale odmítá vyhodit... Bylo by to ve Francii možné?

Myslím, že od roku 2010 by to mělo být velmi složité. Byl totiž vytvořen nový orgán, jmenuje se Vysoký úřad pro transparentnost v politice. Ten mimo jiné kontroluje i majetky a finanční situaci všech členů vlády i poslanců.

Miliardy z fotbalu i sociální péče

Španělsko, Velká Británie, Portugalsko i Německo v posledních dnech odhalily velké zločinecké gangy pocházející z Ruska. Mafie vydělává na fotbalu i nemohoucích pacientech.

PETRA PROCHÁZKOVÁ

MOSKVA/PRAHA Dvaadvacet milionů dolarů zablokovala v uplynulých dnech londýnská policie na účtech osob, které jsou podezřelé z členství v různých ruských mafiánských strukturách.

Podle britských vyšetřovatelů ruská mafie používala poměrně složité schéma, ve kterém hlavní roli hrála londýnská burza London International Financial Futures and Options Exchange. Právě přes ni měla mafie prát obrovské, nelegálně získané peníze.

Do skandálu jsou zapleteny nejen dvě ruské firmy (jedna obchoduje s ropou), ale jak je obvyklé, jde o spletenec nejrůznějších, často nadnárodních subjektů, které řídí skupina Rusů často společně s občany ostatních bývalých so-

větských republik. V případě figureje i firma švýcarská a investiční skupina zaregistrovaná na Britských Panenských ostrovech.

Podle londýnské policie dva lidé podezřelí z podvodů byli v této souvislosti již zadrženi. Jeden z nich je běloruský broker Dmitrij Nedzveckij, který pracoval pro agropřemyslovou korporaci Archer Daniels Midland se sídlem v americkém státě Illinois.

Ruští mecenáši „zachraňují“ kluby v potížích

Poté co počátkem května španělské soudy vydaly zatykač na 12 ruských občanů, z nichž někteří byli blízcí Kremlu, Portugalci nyní odhalili mafiánskou síť ve sportovním byznysu. V Portugalsku Rusové využili jako pračku národní sport číslo 1 – fotbal.

Podle portugalské policie tak ruský gang vypral několik milionů špinavých eur přes fotbalové kluby. Během velké policejní akce byly provedeny razie ve 22 domech a sídlech firem a ve čtyřech fotbalových klubech. Tři představitelé ruské mafie byli zadrženi. Údajně byli v hledáčku Europolu už rok.

Schéma, které Rusové vymysle-

li, bylo prosté a geniální zároveň. Vyhlédli si klub, který se zmítal ve fatálních finančních těžkostech. V tu chvíli se na scéně objevuje bohatý ruský mecenáš, který zbožňuje fotbal. Zpravidla je to nápadně bohatý Rus, který si libuje v požitkářství, často – což se ukáže až při podrobnějším pátrání – byl v minulosti již souzen.

Nejdřív klub sponzoruje, zanedlouho přijde s nabídkou, že ho celý odkoupí. Většinou původním vlastníkům nezbyvá nic jiného než souhlasit.

Mnozí „pacienti“ se nechali za peníze přesvědčit, aby simulovali nutnost domácí péče

Operace se provádí přes řadu prostředníků a nejrůznějších menších firem, z nichž mnohé jsou zaregistrovány v offshorech. Zamestání stop je dokonale propracované. Jakmile je klub v kapse, zapíná se pračka, ve kterou je postupně přeměněn. Peníze jsou legalizovány při obchodování s hráči či při prodeji vysílacích práv.

Ruská mafie ale o sobě dala vě-

dět i v Německu. Zde nevyužila burzu či fotbalové kluby, ale sociální služby, které se zaměřují na těžce nemocné a invalidy. Nejčastějším způsobem nelegálního obohacování bylo vystavování falešných výkazů o provedených službách. Nešlo ovšem o ojedinělé případy, ale o celý systém věčně vypracované metodiky na zametání stop.

Podvody se týkaly většinou pacientů z bývalých sovětských republik, kteří žijí v Německu a o něž se starají jejich krajané, kteří si proto založili příslušné soukromé agentury. Podvodů se ale dopouštěli i sami pacienti. Mnozí se nechali za peníze přesvědčit, aby simulovali nutnost domácí péče, i když byli ve skutečnosti zcela soběstační.

Nejvýhodnější byla simulace nemoci, která vyžaduje neustálý dohled – v takovém případě si podvodná sociální služba přišla zhruba na 15 tisíc eur měsíčně čistého za jednoho „pacienta“. Německé pojišťovny počítají totiž s částkou asi 22 tisíc eur na ležícího pacienta měsíčně. Ročně tak okradly ruské zločinecké gangy německé pojišťovny asi o miliardu eur.

inzerce

GALERIE RUDOLFINUM

TARYN SIMON

27.4.–10.7.16

Parti preparat (Amazona guilfordii), Terení provede po ptačtu Zápádú Indie, 2014 © Taryn Simon. Courtesy Gagosian Gallery

UFI

E Trade Wero

UFI

UFI

UFI

UFI

UFI

UFI

UFI

UFI

UFI

UFI